

СТАНОВИЩЕ

върху дисертационен труд на тема

Деконструкцията в съвременния дизайн на ученето на литература в училище
за придобиване на образователната и научна степен *доктор* по професионално
направление 1.3. Педагогика на обучението по... (Методика на обучението по литература)

Докторант: **Даниела Михайлова Стракова**

Член на научното жури: доц. д-р **Теменуга Тенева**, ШУ "Епископ Константин
Преславски"

Дисертационният труд на Даниела Стракова е текстът, чийто прочит се надявах да ми се случи, за да видя преминаването на това, което *"е" винаги вече в училищните занимания с литературата* (с. 11), в написано за него. Защото, съзнавайки предразсъдъците, които се осмелява да събуди, докторантката изрича и моето убеждение, че деконструкционните стратегии дават *свобода на разсъдъка* (с. 9) - състоянието, осигуряващо условията за личностното ставане/развиване, т.е - образ-оването не като завършеност, резултат, а като процес на непрекъснато изпитване на (не)възможностите да бъдеш себе си сред другите (не) като теб. Зарадва ме младостта на изследователката (ще има време да апробира, доказва, преизказва/пренаписва валидизациите на твърденията си), впечатли ме културата ѝ (в познаването, подбора, разбирането и използването на източниците, подкрепящи/проблематизиращи хипотезите ѝ), поздравявам я за успяването да впише дискурса на деконструкцията в институционализираната представа за научния текст така, че стандартната структура да стане по-гостоприемна към един нов (друг) начин на писане и при/пре/даване на смисъл.

Формулировката на дисертационната тема е прецизирана във всяка дума и обещава ясно това, което прави изследването - представяне на *ученето* (не из-учаването, защото нищо не може да бъде изучено докрай) на литература в училище като образование в четене, критическо мислене, гражданско/(интер)културно поведение не чрез обучаващи заготовки и рецептурна методика, а чрез интергрирането в литературнообразователния дискурс на деконструкцията като не-пред-намерено конструиране на образи на светове и техните

значения в субективната размноженост на читателските / ученическите рецепции. Всяко работно понятие е изяснено коректно в генеалогията и в противоречивите му употреби, като се уточняват начините на функционирането му в съответствие с обекта на дисертационния проект. Двете основни глави (II, III) следват очертаната от целите на изследването (I глава) логика, обоснована от деридианското мислене за литературата като вписаната другост-на-същото във философията и произтичащата от тяхното съизразяване/различаване *събитийност* на художествените текстове във всеки от прочитите им, придаваща на преживяванията ѝ от читателите/учениците в различни националности и култури смисъл на **съ-битие** (живеене заедно).

Не мисля за необходимо да проследявам многопосочието на мисловния път в етапите на извървяването му от докторантката/текста на дисертацията. Не само защото ще е ощетяване на представянето му от "незавършеността" на прочита ми и лаконичността на "становището", но и защото съм убедена в необходимостта **Деконструкцията в съвременния дизайн на ученето на литература в училище** да получи една по-широка публичност в книга, не просто оставяща следа в методиката на литературното образование, а и привличаща следовници. Приемайки идеите на деконструкцията, че *текстът съществува чрез своята нечетливост, тоест чрез невъзможността да се достигне до "истинното" му послание* (с. 8), Стракова успява да про-яви възможни (достъпни, разбираеми, осъществими) начини на действие и въздействие на деконструкционните стратегии в/върху методиката на образоващото четене на литература като *процес на откриване и осъзнаване на направата, конструираността на текста* (с. 100), освобождаващ учениците от страховете им, породени от несигурността в постигането на някаква предзададена цел на прочита, като ги въвлича в игрите на словото и творенето (конструирането) на смисли.

Приложните моменти в изследването са най-убеждаващите (и в същото време - продължаващи да търсят) отговори на въпросите за "контекста", в който се проявява деконструкцията, какво тя "не е" и "какво е", за "събитийността" на текста/прочита, за "автора" и "читателя" в деконструкционния дискурс, за "гостоприемството" към другостта... Примерите с критически текстове (Р. Коларов, Д. Камбуров, Н. Георгиев...); с литературни творби на автори от УС, представящи трите основни прериода на българската литература - средновековен, възрожденски, новобългарски; със статии в учебници от

различни (исторически, идеологически, културни) образователни ситуации са не само предлагане на *един възможен дизайн*, скициращ идеи, насоки, техники за *учене на деконструкция* ("де-ре-конструиране на смисъл") - те правят видима заявената вписаност на деконструкционната операционалност в институционалността на образователната парадигма като отварящи *нови пътища към Истината, Ценността, Историята, Системата...* И проявяват интердисциплинарната, интеркултурната, интерпретативната компетентност на автора в уменето ѝ *да чете*.

Нещо повече - съзнанието на деконструкционно мислещия наподобява хипертекст, в който следите (като фрагменти, постигнати значения) от философските, литературните, критическите и всички други вече-казаности/написаности съществуват едновременно, без системна подредба и връзките между тях се активират ситуативно, протичат асоциативно/мрежовидно и всеки път де-ре-конструирането на смисли има различни отправни точки и използва различен ресурс. Подобни активации имат силата (*ме/ми действат*) да отключват следващи (на други читатели) асоциативни "пътувания" из мисловната виртуалност (така например, докато четях за пре-написванията на Ботев от авторите след него и за ученето в интеркултурност, ми изплува като възможен друг/подобен пример - цикълът "Испания" на Вапцаров с антитезата от първото стихотворение: *Какво бе ти за мене? - Нищо. - Една изгубена страна... Сега за мене ти си участ. Сега за мене си съдба* - "нищото"/незнанието срещу "участта"/участването, събитието на приемането на другостта). И това е една от най-продуктивните перспективи на предложените в дисертационния проект читателски стратегии.

Иска ми се да отбележа още един незаявен от докторантката принос, който обаче е особено важен за методическите реализации на всеки урочен замисъл, в т.ч. и основания на деконструкцията, а и за образоването въобще. Ученето става с питане (за същността, за пътя, за начина, за отношенията...). Добре зададеният въпрос предполага добър отговор. В методиката на литературното образование обаче въпросът "как се задават добри въпроси" няма задоволителен отговор (има някои добри примери, но не всички могат да бъдат забелязани, а други са се клиширали). В преобладаващата практика на "възпроизвеждането" (преповтарянето, копи-пейст апликирането) доминацията на "какво" почти не оставя време и място за "как" (към направата на текста, неговия дискурс, свързването/отграничаването му от другите). Дисертацията говори за питането като

присъщо на деконструкцията, насочена към разобличаването (разкриването) на безспорните метафизични допускания (с. 29), като техника за откриването/създаването на значения, но по-съществено е, че илюстрира различния начин за формулиране на въпроси, отправящи рефлексията на учениците към деконструктивния прочит - напр. *Как Ботевите стихотворения правят* (подч. мое - Т. Т.) *така, че добиваме представа за смъртта на лирическите герои? А така, че да не изглеждат мъртви?* при съпоставката на двете редакции на "Обесването на Васил Левски" и баладата "Хаджи Димитър" (с. 110). Мисля, че това е една от зададените посоки в изследването, която си заслужава да бъде продължена.

Единствената ми препоръка, изхождаща от недоизказаното в дисертационния текст, е в следващите изкушени от деконструкцията питання на докторантката да се появи и въпросът как читателите ученици от поколението, за което събитийността/съ-битийността се случва повече виртуално и визуално, се приобщават като съучастници в събитията на словото. Защото учителят може и да приема ученика като субект, но припознаването на другия-като-себе си не протича едновременно и по един и същ начин в двете посоки...

В заключение искам да обобщя, че за мен предложението за защита дисертационен труд на Даниела Стракова е нейната "молитва" за ставащо, действащо (литературно) образование, глас, който не иска да премине глухо през пустотата на мълчанието за невъзможността личностите на 21-ви век да се формират (само) със/от средства и хора на отминалостта. Записът на този глас е надяване Системата, за чиито стандарти А. Дамянова казва, че *усилват грижата за усвояване на "правилни" знания за литературния канон за сметка на овладяването на литературните и интерпретативните кодове* (с. 128), да стане гостоприемна към начини на мислене и практики, проблематизиращи статуквото ѝ, защото само несигурността на съмненията в по/у/становеното позволява случването на нови *събития-и-правила*, отговарящи на това, което текстът/светът "е", а не на предписанията за него.

Публикациите, свързани с темата на дисертацията, маркират етапите в развитието както на мисленето за деконструкцията в/на литературата/образованието, така и на уменията за изговарянето / изписването му от докторантката. Впечатляващата библиография не е присъствие "за авторитет" в/след изследването - всеки цитиран автор/текст е разпознат, приет/проблематизиран, споделен партньор в многоречивия му

дискурс. Изведените приносни моменти са съществени и дори надхвърлят очакванията на дисертационния формат. И въпреки обещанията на темата за винаги незавършеността на смислите (деконструкцията) и само задаването на очерганията на *това, което може да бъде направено* (дизайна) дисертацията е едно цялостно, самостоятелно и много стойностно изказване, търсещо/откриващо своя читател в другите желаещи *ученето* (на литература).

Авторефератът на дисертационния труд също съответства на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника за приложението му.

Въз основа на всичко казано дотук предлагам на уважаемото научно жури **да присъдим** на Даниела Михайлова Стракова образователната и научна степен доктор по професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по... (Методика на обучението по литература).

08. 08. 2016 г.

Подпис:

/доц. д-р Теменуга Тенева/